

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.62.90-103>

УДК: 725

Пархомчук Михайло Сергійович,

аспірант

*кафедри Основ архітектури і архітектурного проектування
Київський національний університет будівництва і архітектури*

mikhail.parkhomchuk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3891-4716>

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЧАЙНОЇ АРХІТЕКТУРИ ЯПОНІЇ

Анотація: в роботі розглядаються декілька прикладів японської чайної архітектури з метою виявлення її характерних рис в контексті історичного розвитку, на основі чого визначаються базові принципи формування чайної архітектури Японії. Аналіз проводиться відносно трьох основних чинників впливу на становлення чайної архітектури: народної архітектури, аристократичної архітектури та філософських ідей дзен-буддизму. У якості прикладу було використано три чайних будиночка майстра Сен-но Рікю (1522-1591 р.), а саме: Каса-теї, Шігуре-теї (монастир Тодайджі, Кіото) і Тай-ан (монастир Мьокі-ан, Кіото), та побудований за замовленням принца Тошіхіто палацовий ансамбль вілли Кацура (1620-1658 р.). Для будиночків Каса-теї і Шігуре-теї характерним є активне запозичення структурних елементів і форм народного житла. Будиночок Тай-ан є яскравим відображенням аристократичних та дзенських традицій. В архітектурі вілли Кацура присутні впливи одразу декількох напрямів архітектурної стилістики аристократичного і народного житла. В кожному з розібраних прикладів, вплив вказаних трьох чинників було виявлено одразу на декількох рівнях: у формуванні навколишнього середовища чайного будиночку (чайний садок), у структурі та композиції будівель, у внутрішньому просторі будівель та на рівні семантики комплексів. Визначені в ході роботи основні принципи чайної архітектури упорядковані відносно до свого походження та локалізації застосування у прикінцевій таблиці.

Ключові слова: японська архітектура; чайний будинок, чайна церемонія; Каса-теї; Шігуре-теї; Тай-ан; вілла Кацура.

Постановка проблеми. Одним з найвідоміших, однак, водночас і найскладніших для сприйняття, мистецтв що представляють японську культуру у світі є мистецтво чайної церемонії. На перший погляд – що може бути складного у проведенні звичайного чаювання? Але, зовсім не так це

сприймається в контексті культури Далекого Сходу, і зокрема в Японії. Цікаво, що сам процес пиття чаю є відносно недовгим і, звісно, не потребує професійного уміння, окрім знання певних правил японського етикету і побуту. Рівень майстерності послідовника шляху чаю визначається двома аспектами, перший – це саме процес приготування чаю котрий складається з визначеної послідовності дій котрі мають виконуватися чітко і правильно, що досягається в процесі чисельних тренувань і механічного повторення рухів. Другий, і мабуть, найбільш важливий аспект – це вміння створити середовище для проведення церемонії. Саме тут відображається особистість майстра, його естетичні вподобання та загальний рівень обізнаності у різного роду традиційних мистецтвах таких як: живопис, каліграфія, та ін. Поєднуючи різні елементи благоустрою та чайного начиння, варіюючи ними в залежності від ситуації, митець створює єдиний тематичний простір котрий має відповідати головній меті зібрання, будь це вирішення важливих політичних питань або просто милування нічними пейзажами. Звісно, у питанні організації простору, важлива роль відводиться архітектурі та садовому мистецтву, за допомогою яких, створюється перманентне середовище для тимчасових тематичних елементів благоустрою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед іноземних і вітчизняних досліджень, тема чайної церемонії є досить розповсюдженою, історія її наукового дослідження починається ще у часи подорожей єзуїтських монахів [1], на початку минулого століття одне з перших глибоких досліджень чайної церемонії було проведено японським мистецтвознавцем Окакура Какудзо у його відомій «Книзі чаю» (1906) [2]. Серед визначних російських дослідників є роботи Григорьєвої Т. П. (1993) [3] та В. П. Мазурика (2003) [4]. Історичний розвиток чайної архітектури приводиться у науковій статті К. Танге (у співавторстві з В. Гропіусом та Я. Ішімото) присвяченій дослідженню вілли Кацура (1960) [5]. До цієї ж теми звертається інший японський дослідник Шьосей Накамура (1971) [6]. Також, тема частково розглядається у роботі американського дослідника Дж. Б. Кірбі [7]. Серед вітчизняних дослідників, тема японської архітектури досліджується у книгах Г. В. Шевцової «Історія японської архітектури і мистецтва» [8] та «Грані світу. Україна-Японія: дерев'яна архітектура» [9]. Історичний розвиток чайної церемонії та архітектури приводиться у статті О. В. Андропової «Архитектура японских чайных комнат: исторический экскурс» [10].

Мета і методи роботи. В цій роботі будуть розглядатися деякі особливості архітектурного планування та організації зовнішнього і внутрішнього простору чайної архітектури, з метою визначення її основних принципів, що певною мірою відносяться також і до всієї японської архітектури. Робота виконана на

основі загально-аналітичних методик дослідження форми та семантики архітектури, застосованих на конкретних, найбільш автентичних та значних прикладах чайних комплексів Японії. Зокрема, центром дослідження є чайні будинки, автором котрих прийнято вважати найвідомішого майстра чайної церемонії Сен-но Рікю (1522-1591 р.) [8]. Це середньовічні чайні будинки Каса-теї і Шігуре-теї (монастир Тодайджі, Кіото), та Таї-ан (монастир Мьокі-ан, Кіото). Додатково розглядається знаковий для розвитку чайної архітектури Японії ансамбль імператорського палацу Вілла Кацура (1620-1658 р.) [5], побудований за замовленням представника імператорського роду принца Тошіхіто, в котрому органічно поєднуються принципи чайної і палацової архітектури свого часу.

Актуальність та новизна роботи. Не дивлячись на загальну відомість чайної церемонії як одного з найхарактерніших традиційних мистецтв Японії, чайна архітектура не є настільки відомою. Проте, її вивчення може бути корисним не лише для більш глибокого розуміння основних принципів японської архітектури, а може стати важливою віхою на шляху пізнання японської культури загалом. В роботі проведена спроба систематизувати виявлені характерні риси чайної архітектури відносно їх історичного та соціального походження та сформулювати на їх основі базові принципи формування чайної архітектури Японії. Представлений в роботі підхід до аналізу чайної архітектури, також, може бути використаним у інших дослідженнях схожого напрямку.

Історико-філософські основи чайної традиції в Японії. Традиція чаювання починає свій шлях в Японії за часів проникнення туди буддизму у VI ст [8]. Це була запозичена з Китаю витончена аристократична утіха, яка у період Хейан (784-1185 р.) мала вигляд ігри, в якій учасники мали угадувати на смак сорти чаю [10]. Як окремий вид мистецтва, чайна церемонія починає формуватися в Японії лише у часи міжусобних війн періоду Камакура (1186-1333 р.) [8], і певним чином стає реакцією на суворі реалії країни, коли у часи постійної загрози смерті набуває сенсу кожна мить життя. Також, значно впливає на формування філософії цього мистецтва задає широко поширене в ці часи вчення дзен-буддизму, головним постулатом якого була відмова від життєвої суєти та фокусування на спогляданні природи, простих фізичних та творчих процесах з метою досягнення містичного просвітлення [11]. Відтак, саме споглядання і глибинне емоційне переживання стає основною метою чайної церемонії.

Ландшафтне середовище японської чайної церемонії. Місце для проведення чайної церемонії це мініатюрний архітектурний ансамбль котрий відокремлюється від оточення високим тином та інколи кущами, всередині

ділянка складається з двох частин – зовнішньої (сото-роджі) та внутрішньої (учі-роджі) [10]. Спочатку, відвідувач самотійно проходить крізь перші ворота і потрапляє в сото-роджі, де розташовується невелика альтанка маціяі (місце для збору гостей), до споруди входить місце для очікування та вбиральня. На цьому етапі відвідувач в тиші споглядає навколишнє оточення чайного саду та налаштовує свій внутрішній стан для подальшої церемонії. Після запрошення хазяїна, відвідувач, через невелику криту браму каямон, потрапляє до учі-роджі, котра також відокремлюється від попередньої частини тинном. Слідуючи викладеній з камінців або дерев'яних колодок стежці, відвідувач прямує до чайного будиночка, характерними елементами благоустрою цієї частини саду є кам'яні ліхтарі та рукомийник цукубаї. В середину чайного будиночка відвідувач потрапляє через невеликі розсувні двері ніджірі-гучі, інтер'єр будиночку складається з основної кімнати де проводиться церемонія та декількох допоміжних приміщень. Смысловим центром чайної кімнати є заглиблення в стіні токонома, тут розташовується свиток з тематичним написом або малюнком, також може бути композиція з квітів або курилниця [1].

Архітектура чаю і народні традиції. Попри витончену аристократичність чайної церемонії, архітектура чайного будинку, має на собі дуже помітний відбиток народних будівельних традицій, одною з головних причин такого зацікавлення культурою нижчих верств населення є філософія дзен-буддизму. Послідовники цієї релігійної течії, на відміну від інших популярних в ті часи в Японії буддистських шкіл, виступали за повернення до первісних ідеалів буддизму, а саме до відмови від благ матеріального світу і аскетизму. Отже, ідеалом для адептів цієї школи стає просте життя селян. Згодом, частково під впливом вчення дзен, частково від того що видатні майстри чайної церемонії (Мурата Джюко, Такено Шьоо, Сен-но Рікю) [5] здебільшого були вихідцями з купецьких сімей і не мали аристократичного титулу, ідеал селянського життя став важливою складовою чайної архітектури.

Народна архітектура Японії почала набувати індивідуальних рис ще за часів неоліту (період Джьомон 13000-300 р. д.н.е.) [8], вже тоді було сформовано три основні типи будинків: хіраюка, примітивна будівля на кшталт куреня, татеана, житло напівземлянкового типу та такаюка: піднята на палях комора для збереження врожаю. Згодом, найпоширенішим типом житла для простолюду стає будинок татеана (Рис. 1). Структура будівлі такого типу є дуже простою: над метровим заглибленням в землю округлої або прямокутної форми, на дерев'яну рамну конструкцію встановлювався важкий здебільшого солом'яний напів-вальмовий дах з отвором для вентиляції під гребеневим брусом (дах типу ірімоя). В середині влаштовувалося відкрите вогнище. Внутрішня частина будинку розподілялася на дві зони: житлову і робочу,

перша вкривалася солом'яними матами, друга залишалася земляною. Згодом, будинки селян перестали заглиблюватися в землю і набули прямокутної форми. Конструкція стін складалася з дерев'яного каркасу та огороження, матеріал котрого змінювався в залежності від регіону, з'явилися невеликі віконні отвори (на відміну від розсувних вікон-дверей – шьоджі, характерних для житла аристократів). В середині житлової зони, котра згодом стала вкриватися дерев'яним полом, встановлювалося друге вогнище – ірорі – для обігріву житла в холодні пори року. Звісно, майже всі архітектурні деталі та елементи благоустрою таких будинків формувалися в першу чергу з метою удосконалення побуту мешканців і не переслідували ідей високої естетики, але з часом, саме це і стало предметом захоплення адептів чайної церемонії.

Рис. 1 – Реконструкція будинку татеана

Рис. 2 – будиночки Каса-теї та Шігуре-теї

Елементи народного житла яскраво зображені у чайних будиночках Каса-теї та Шігуре-теї (Рис. 2). Обидва будиночки мають непотиньковані каркасні стіни з глиняним заповненням. Дах будиночку Шігуре-теї є типовим прикладом даху ірімоя, дах будиночку Каса-теї має унікальну конструкцію, і є побудованим за прикладом парасольки, але зовні виглядає дуже схожим на традиційні солом'яні дахи. Конструкція обох дахів є відкритою в інтер'єрі. Усі конструктивні елементи та предмети оздоблення залишені без будь-якої обробки. Різної форми віконця є забраними бамбуком, що також відсилає до народної архітектури. Обидва будинки поєднуються критим переходом. Весь невеликий ансамбль пронизаний духом сільської наївності та простоти.

Цікаво, що декілька важливих принципів чайної церемонії, а саме єдність та соціальна рівність, з'явилися на тлі так званих чайних зібрань [5], котрі проводилися селянами з метою обговорення плану заколоту проти негодних властителів. Таким чином, вплив народних традицій на чайну церемонію відображається не лише в архітектурних принципах.

Вплив палацової архітектури. Другий тип японського житла, що мав істотний вплив на формування принципів чайної архітектури, це стилі шінден

та шьоїн, котрі розвивалися в контексті аристократичного житла і, фактично, походили від палацової архітектури тодішньої Японії, котра в свою чергу теж мала свої давні традиції.

Як і народне житло, архітектура типу шінден почала формуватися на перших етапах історії Японії, і своїм прототипом мала здійняту на палях комору такаюка (Рис. 3). Починаючи своє існування як недоступне для вологи та гризунів місце для зберігання припасів, цей тип будівель продовжує свій розвиток у двох напрямках: з одного боку він набуває сакрального сенсу як місце перебування божеств врожаю [8] та, згодом стає прототипом архітектури Синто, з другого – як місце придатне для більш комфортного проживання, стає відправним пунктом розвитку житла аристократів. Отже, згодом, на основі такаюка, з'являється палацова архітектура шінден (Рис. 4). Цікавою особливістю житла такого типу є майже повна відсутність членування внутрішнього простору будівлі, у разі виникнення необхідності відокремлення частини простору, використовувалися тимчасові ширми. Також не було постійних зовнішніх стін, замість них використовувалися важкі, підвісні вікна-двері шітомідо, котрі могли бути повністю відкинутими доверху, таким чином усуваючи будь яке розмежування внутрішнього простору і оточення будівлі. Але недолік таких вікон був у тому, що в разі повного закриття, приміщення відразу ставало темним. Тому з часом було винайдено новий спосіб конструювання зовнішнього огороження будівлі. Нова система – шьоджі – складалася з трьох встановлених на окремих коліях розсувних дверей. Дві зовнішні ширми використовувалися для укриття від непогоди, а внутрішня – заклеювалася прозорим папером, отже, тепер світло могло потрапляти всередину будівлі навіть у разі повного відокремлення її від оточення. Це дало змогу перемістити під дах нові робочі зони, отже з'явилася необхідність членування простору і встановлення підвісної стелі (до цих пір, її не було) [6]. Саме так і почав зароджуватися архітектурний стиль шьоїн.

Рис. 3 – Реконструкція будинку такаюка

Рис. 4 – Зовнішнє огороження палацу шінден, відкидні вікна шітомідо

Не зважаючи на аристократичні витоки, перші приклади кабінетів типу шьоїн почали з'являтися як житлове і робоче приміщення для настоятелів монастирів котрі не мали знатного походження, та внаслідок, не мали змоги будувати собі житло палацового типу [8]. Відповідно, оздоблення такого приміщення було дуже простим і функціональним: робоче місце – письмовий стіл-підвіконня, полиця для письмових приладів (чігайдана), та спеціальна ніша токонома, де вивішувалися сувої з каліграфічними надписами або окремі сакральні предмети. Також, важливим характерним елементом стає покриття підлоги солом'яними матами стандартного розміру – татамі (Рис. 5). Взагалі, традиція їх використання в Японії є дуже давньою, але до сих пір, підлога вкривалася лише частково, здебільшого у місцях призначених для сидіння. Але, з приходом нового стилю, почали з'являтися кімнати повністю вкриті татамі, більш того, татамі стало свого роду планувальним модулем і загальною мірою площі приміщення [8]. Згодом, житловий стиль шьоїн став поширюватися серед воїнів та аристократів, і майже повністю втратив свою початкову лаконічність і простоту.

Вплив стилю шьоїн на чайну архітектуру здебільшого відображається в інтер'єрі. Одним з яскравих прикладів у цьому аспекті, є будиночок Тай-ан (Рис. 6). Зовні, він дещо відрізняється від двох попередніх прикладів, вже не є таким відчутним дух селянської архітектури, замість важкого солом'яного даху – тонке дощате покриття, декілька невеликих заклесних папером віконних отворів у стіні, отже всередину не потрапляє багато світла, відсутність яскравих контрастних форм, все це робить його схожим більше на притулок аскета, ніж на яскраве та динамічне житло селянина.

Рис. 5 – Оформлення інтер'єру в стилі шьоїн

Рис. 6 – Інтер'єр будиночку Тай-ан

Сама кімната має розмір приблизно 3.5 м², та є одною з найменших за розміром чайних кімнат у Японії [7]. Підлога повністю застеляється татамі, стеля також є підвісною, але, над тою частиною де має сидіти відвідувач, стеля

підіймається вгору, повторюючи форму даху, задля створення відчуття простору. Майстер Сен-но-Рікю прагнув максимально спростити та зменшити простір чайної кімнати [5], тому у будиночку Тай-ан відсутні такі елементи оздоблення стилю шьоїн як чігайдана, підвісні шафки для збереження різного роду приладдя, також оздоблення ніші токонома є доволі лаконічним порівняно з будиночками інших майстрів.

Загалом, характерною рисою внутрішнього вбрання чайних будиночків є монохромність та простота, що має підкреслювати медитативний характер церемонії. Будиночок Тай-ан у більшій мірі втілює ці дві риси.

Архітектура вілли Кацура. Прикладом поєднання усіх перелічених вище напрямків японської архітектури (народна архітектура, стилі шінден та шьоїн) та свого роду квінтесенцією чайної архітектури є імператорська вілла Кацура. В основу планувальної схеми покладено принципи стилю шьоїн, отже палац має жорстку планувальну структуру та чітке відокремлення приміщень, (на відміну від вільного планування шінден), для внутрішнього вбрання палацу характерним є суцільне вкриття підлоги татамі, двері-вікна шьоджі, підвісна стеля та перелічені вище предмети оздоблення інтер'єру в стилі шьоїн (Рис. 7). Зовні, палац оточений з усіх боків галереями, утвореними широкими виступами даху, що спираються на вкопані в землю палі (Рис. 8). Це є відгуком більш древньої архітектури шінден. Всю будівлю, побудовану на перший погляд за аристократичними принципами, увінчує простий кипарисовий дах, в окремих об'ємах палацу виразно відображаються пропорції народного житла, конструктивні елементи та загалом усі матеріали опорядження палацу навмисно залишені необробленими. Таким чином, водночас залишаючись в рамках високої аристократичної традиції, архітектура палацу типологічно стає в один ряд з будинками представників нижчих верств населення.

Рис. 7 – Оформлення інтер'єру одного з будиночків палацового ансамблю (фото Г. Шевцової)

Рис. 8 – Екстер'єр вілли Кацура (фото Г. Шевцової)

З точки зору семантики, важливо відмітити, що незважаючи на візуальне домінування принципів стилю шьоїн та чайної архітектури, вілла Кацура у більшій мірі відповідає ідеалам доби Хейан, коли серед аристократів було розповсюджено милування красою природи [5]. Започатковане у чайній архітектурі поєднання будівельних традицій аристократичного житла з мотивами народної архітектури, згодом набуває широкого вжитку, та у часи періоду Едо (1615-1867) [8], стає одним з основних напрямків житлового будівництва, формуючи новий стиль сукія.

Висновки. Значення чайної архітектури для Японії полягає у тому, що вона поєднує в собі декілька важливих напрямів японської архітектури. Проводячи спробу систематизувати усі перелічені принципи і характерні риси чайної архітектури, умовно, їх можна розподілити на чотири групи (таблиця. 1):

- 1) Зовнішній простір (чайний садок).
- 2) Структура та композиція будівель.
- 3) Внутрішній простір будівель.
- 4) Семантика комплексу.

До характерних рис зовнішнього оточення чайного будиночку, що мають своїми витокami народну архітектуру, можна віднести природність, та необробленість елементів благоустрою, відсутність симетрії, або нарочитої правильності форм. Вплив дзен-буддизму полягає у чіткому зонуванні та певній сакралізації простору саду. Дух аристократичних традицій відображається у відношенні до формування саду загалом: за зовнішньою простотою та наївністю приховується кропітка праця з метою реалізації високих естетичних ідеалів.

Структура та композиція чайного будиночку майже повністю запозичена від народної архітектури – конструкція стін, віконні отвори, тип і форма даху та ін., але також є присутніми і принципові елементи аристократичної архітектури, такі як розсувні двері шьоджі, використання паперового заповнення вікон, загальна приземкуватість пропорцій (стиль шьоїн), підняття будиночку на палі, широке піддашся (енгава), що формує перехідний простір між інтер'єром будинку та зовнішнім оточенням, використання відкидних вікон шітомідо (стиль шінден) та ін.

Характерними рисами інтер'єру, запозиченими з народної архітектури, є необробленість конструктивних елементів, відкритість матеріалів (відсутність маскування, облицювання), тектонічність, функціональність і простота. До рис, що походять від аристократичної архітектури слід віднести чітке зонування внутрішнього простору (чайна кімната та допоміжні приміщення), використання модульної системи, наявність характерних елементів благоустрою стилю шьоїн (татамі, токонома, чігайдана та ін.) Також, важливим

є дух дзен-буддистського аскетизму, виражений у загальній простоті та відсутності зайвих речей.

Семантика чайної архітектури тісно пов'язана з філософією чайної церемонії, котра, в свою чергу, також поєднує в собі культуру різних верств населення. На її формування істотно впливає народна традиція чайних зібрань, від котрої походить братерський дух єднання та соціальної рівності. Також свій вклад вносить культура витонченого сприйняття краси, притаманна аристократичному образу життя доби Хейан. Філософські ідеї дзен-буддизму виражаються у орієнтованості чайної церемонії на сакральне переживання моменту зустрічі та духовне єднання її учасників.

Таблиця 1. – Характерні риси чайної архітектури та їх походження
джерело: автор

Походження	Зовнішній простір	Структура	Внутрішній простір	Семантика
Народна архітектура	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Природність, необробленість 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Конструктивні елементи народної архітектури 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Тектонічність ▪ Простота, функціональність ▪ Навмисна необробленість конструктивних елементів ▪ Відкритість матеріалів 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Єднання заради спільної мети ▪ Соціальна рівність (філософія чайних зібрань)
Дзен-буддизм	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Сакралізація ▪ Зонування 	-	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Аскетичність, мінімалізм 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Аскетизм заради медитативного споглядання
Аристократична архітектура	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Акцентування на красі природи ▪ Поєднання зовнішнього і внутрішнього просторів 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Конструктивні елементи шьоїн, шінден 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Чітке розмежування зон ▪ Модульність (татамі) ▪ Елементи благоустрою шьоїн 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Витончена насолода красою (хейан)

Чайна архітектура є дуже різноманітною, тому усі перелічені принципи одночасно навряд чи будуть проявлені в архітектурі одного комплексу. Найзначніший вплив на вибір концепції застосування тих чи інших з них має в першу чергу особистість майстра, його поняття краси та філософії чайного шляху. В цій роботі розглядалася лише обмежена кількість прикладів чайної архітектури, глибше вивчення цієї тематики може бути корисним не лише для

виявлення більш широкого спектра притаманних чайній архітектурі особливостей, але і загалом для розуміння базових принципів японської архітектури, як в її історичному, так і в сучасному аспектах.

Список джерел

1. Joanes da Silva Rocha. The Tea Ceremony According to *Tçuzu*: Historical, Cultural and Aesthetic Aspects. *Daxiyangguo - Portuguese Journal of Asian Studies*. 2018. 03 Decem. (№ 23). P. 85 – 106. DOI: 10.33167/1645-4677
2. Okakuro K. The Book of Tea. New York: Duffield & company., 1906. 156 p.
3. Григорьева Т. П. Красотой Японии рожденный. Москва: "Искусство", 1993. 464 с.
4. Мазурик В. П. Чайная чашка и ее функции в японском чайном действе (тяною). *Вещь в японской культуре: збірка статей / за ред. Н. Г. Анарина, Е. М. Дьяконова*. Москва: "Восточная литература", 2003. 262 с.
5. Tange K., Gropius W., Ishimoto Y. Tradition and Creation in Japanese Architecture. New Haven: Yale University Press, Tokyo: Zokeisha Publication Ltd, 1960. 140 p.
6. Shosei Nakamura. Aspects in the Development of Tearoom Design: Jo-o to Modern Times. *Chanoyu: Special Issue on Architecture*. 1971. Winter (№ 9). P. 30 – 39.
7. Kirby J. B. From Castle to Teahouse: Japanese Architecture of the Momoyama Period. Tokyo: Tuttle Publishing, 1962. 222 p.
8. Шевцова Г. В. Історія японської архітектури і мистецтва. Київ: Грані-Т, 2011. 232 с.
9. Шевцова Г.В. Грані світу. Україна-Японія: дерев'яна архітектура. Київ: Грані-Т, 2006. 152 с.
10. Андропова О. В. Архитектура японских чайных комнат. *Проект Байкал*. 2018. 14 грудня (№ 58). С. 142 – 147. DOI: <https://doi.org/10.7480/projectbaikal.58.1419>
11. Накорчевский А. А. Японский Буддизм: история людей и идей (от древности к раннему средневековью: магия и эзотерика). Санкт-Петербург: Азбука-классика, Петербургское Востоковедение, 2004. 384 с.

References

1. Joanes da Silva Rocha (2018) The Tea Ceremony According to *Tçuzu*: Historical, Cultural and Aesthetic Aspects. *Daxiyangguo – Portuguese Journal of Asian Studies*, 23, P. 85-106. DOI: 10.33167/1645-4677 (in English)
2. Okakuro K. (1906) The Book of Tea. New York: Duffield & company. (in English)

3. Grigoreva T. P. (1993) Born by the beauty of Japan [Krasotoy Yaponii rozhdennyiy]. Moscow: Iskusstvo. (in Russian)
4. Mazurik V. P. (2003) The tea cup and its function in the Japanese tea ceremony (chanoyu) [Chaynaya chashka i ee funktsii v yaponskom chaynom deystve (tyanoyu)]. *Vesch v yaponskoy kulture* (eds. N. G. Anarina & E. M. Dyakonova.). Moscow: Vostochnaya literatura. (in Russian)
5. Tange K., Gropius W., Ishimoto Y. (1960). Tradition and Creation in Japanese Architecture. New Haven: Yale University Press, Tokyo: Zokeisha Publication Ltd. (in English)
6. Shosei Nakamura. (1971). Aspects in the Development of Tearoom Design: Jo-o to Modern Times. *Chanoyu: Special Issue on Architecture*, 9, P. 30-39. (in English)
7. Kirby J. B. (1962). From Castle to Teahouse: Japanese Architecture of the Momoyama Period. Tokyo: Tuttle Publishing. (in English)
8. Shevtsova G. V. (2011). History of Japanese architecture and art [Istoriia yaponskoi arkhitektury i mystetstva]. Kyiv: Grani-T. (in Ukrainian)
9. Shevtsova G. V. (2006). The facets of the world. Ukraine–Japan: wooden architecture [Hrani svitu. Ukraina-Yaponiia: dereviana arkhitektura]. Kyiv: Grani-T. (in Ukrainian / English / Japanese)
10. Andropova O. V. (2018). Architecture of Japanese tea rooms [Arhitektura yaponskih chaynyih komnat]. *Proekt Baykal*, 58, P. 142-147. DOI: <https://doi.org/10.7480/projectbaikal.58.1419> (in Russian)
11. Nakorchevskiy A. A. (2004). Japanese Buddhism: a history of people and ideas (from antiquity to the early middle ages: magic and esotericism) [Yaponskiy Buddizm: istoriya lyudey i idey (ot drevnosti k rannemu srednevekovyu: magiya i ezoterika)]. Saint Petersburg: Azbuka-klassika, Peterburgskoe Vostokovedenie. (in Russian)

Аннотация

Пархомчук Михаил Сергеевич, аспирант кафедры Основ архитектуры и архитектурного проектирования, Киевский национальный университет строительства и архитектуры.

Историческое развитие и основные принципы чайной архитектуры Японии

В этой работе рассматривается несколько примеров японской чайной архитектуры с целью выявления её характерных черт в контексте исторического развития, на основе чего определяются базовые принципы формирования чайной архитектуры Японии. Анализ проводится в отношении трех основных факторов влияния на становление чайной архитектуры: народной архитектуры, аристократической архитектуры и философских идей

дзэн-буддизма. В качестве примера были использованы три чайных домика мастера Сен-но Рикю (1522-1591 г.), а именно: Каса-тэи, Сигурэ-тэи (монастырь Тодаидзи, Киото) и Тай-ан (монастырь Мёки-ан, Киото), и построенный по заказу принца Тосихито дворцовый ансамбль виллы Кацура (1620-1658 г.). Для домиков Каса-тэи и Сигурэ-тэи характерно активное заимствование структурных элементов и форм народного жилья. Домик Тай-ан является ярким отражением аристократических и дзэнских традиций. В архитектуре виллы Кацура присутствует влияние сразу нескольких направлений архитектурной стилистики аристократического и народного жилья. В каждом примере влияние указанных трех факторов было обнаружено сразу на нескольких уровнях: в формировании окружающей среды чайного домика (чайный сад), в структуре и композиции зданий, во внутреннем пространстве зданий и на уровне семантики комплексов. Определенные в ходе работы основные принципы чайной архитектуры упорядочены в соответствии со своим происхождением и локализацией применения в заключительной таблице.

Ключевые слова: японская архитектура; чайный домик; чайная церемония; Каса-тэи; Сигурэ-тэи; Тай-ан; вилла Кацура.

Annotation

Parkhomchuk Mykhaiolo, postgraduate student, Department of Architecture Fundamentals and Architectural Design, Kiev National University of Construction and Architecture.

Historical Development and Basic Principles of Tea Architecture in Japan

This paper reviews several examples of Japanese tea architecture in order to identify its specific features in the context of its historical development. Based on this, the main principles of the formation of tea architecture in Japan are defined. The analysis is conducted in relation to three main factors that influenced the formation of tea architecture: vernacular architecture, noble architecture and the philosophical ideas of Zen Buddhism. As an example, three tea houses of the master Sen no Rikyu (1522-1591) were used, namely: Kasa-tei, Shigure-tei (Todaiji Monastery, Kyoto) and Tai-an (Myoki-an Monastery, Kyoto), and the palace of Villa Katsura (1620-1658), commissioned by Prince Toshihito. The Kasa-tei and Shigure-tei houses are characterised by active inheriting of the structural elements and forms of vernacular housing. The Tai-an is a vivid reflection of aristocratic and Zen traditions. In the architecture of villa Katsura there is an influence of several directions of aristocratic and vernacular architectural styles. In each example, the influence of these three factors was detected at several levels: in the formation of the environment of the tea house (tea garden), in the structure and composition of the buildings, in the internal

space of the buildings and at the level of semantics of the complexes. Among the variety of teahouses, at each determined level the preference may be given to one or another stylistic direction. For example, the traditions of vernacular architecture in the Kasa-tei and Shigure-tei houses are increasingly expressed in the exterior of the buildings and in the overall character of the complex. The aristocratic and ascetic spirit of the Tai-an house is mainly expressed in the interior of the building. In the architecture of Villa Katsura – similar to the examples mentioned above – the tradition of vernacular architecture is mainly present in the exterior and surroundings of the building, while the interior stays within the aristocratic tradition. The basic principles of tea architecture identified in the paper are arranged according to their origin and localization of application in the final table.

Key words: Japanese architecture; teahouse; tea ceremony; Kasa-tei; Shigure-tei; Tai-an; villa Katsura.